

Αναβάθμιση ή πόλωση; Μακροπρόθεσμες και παγκόσμιες μεταβολές στη δομή της απασχόλησης: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Απασχόλησης 2015

Περίληψη

Εισαγωγή

Η Ευρώπη έχει αρχίσει να εξέρχεται από την παρατεταμένη ύφεση που ξεκίνησε με την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το 2008 και εντάθηκε από την κρίση του ενιαίου νομίσματος της ευρωζώνης το 2010-2011. Στη διάρκεια του τελευταίου έτους, τα συνολικά επίπεδα απασχόλησης αυξήθηκαν με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με οποιαδήποτε περίοδο από το 2008 και μετά. Τα συνολικά ποσοστά ανεργίας στην ΕΕ καταγράφουν πτώση από τον Σεπτέμβριο του 2013.

Η τέταρτη ετήσια έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Απασχόλησης εξετάζει πιο λεπτομερώς τις πρόσφατες μεταβολές στον τομέα της απασχόλησης, τόσο σε επίπεδο κρατών μελών όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από το δεύτερο τρίμηνο του 2011 έως το δεύτερο τρίμηνο του 2014. Εφαρμόζεται μια προσέγγιση με βάση τη φύση της θέσης εργασίας προκειμένου να περιγραφούν οι μεταβολές στον τομέα της απασχόλησης τόσο από ποσοτικής (πόσες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν ή εξαλείφθηκαν) όσο και από ποιοτικής άποψης (ποιο ήταν το είδος των θέσεων εργασίας). Αυτή η προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε ειδικότερα για να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο οι δομές απασχόλησης στις ανεπτυγμένες οικονομίες επιφέρουν πόλωση λόγω της μείωσης των μεσαία αμειβόμενων θέσεων εργασίας ή αναβάθμιση ως αποτέλεσμα της αύξησης των εξαιρετικά εξειδικευμένων, υψηλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας.

Η έκθεση εξετάζει τη χρονική εξέλιξη των πρόσφατων μεταβολών στη δομή της απασχόλησης, καθώς φαίνεται ότι η αύξηση της απασχόλησης που παρατηρείται και πάλι συμπίπτει με τη μετάβαση από τις μεταβολές της απασχόλησης με τη μεγαλύτερη πόλωση κατά τη διάρκεια της περιόδου κορύφωσης της ύφεσης σε μια πιο ομαλή, ίση κατανομή της απασχόλησης σε όλο το μισθολογικό φάσμα, παρουσιάζοντας μάλιστα μια απόκλιση προς τα κάτω – δηλαδή μεγαλύτερη αύξηση της χαμηλά αμειβόμενης απασχόλησης. Αυτό ενέχει την απειλή για αύξηση της απασχόλησης χαμηλής παραγωγικότητας, με την παραγωγή και, εν τέλει, το επίπεδο διαβίωσης να μην σημειώνουν βελτίωση παρά την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης.

Η έκθεση συνθέτει επίσης τα κύρια ευρήματα από δύο άλλες αναλύσεις των εξελίξεων στην αγορά εργασίας οι οποίες χρησιμοποιούν επίσης μια προσέγγιση με βάση τη φύση της θέσης εργασίας. Η πρώτη εστιάζει στις εξελίξεις σε έξι ευρωπαϊκές χώρες – Γερμανία, Ισπανία, Ηνωμένο

Βασίλειο, Σουηδία, Ιρλανδία και Ελβετία – από τη δεκαετία του 1970 έως σήμερα. Η δεύτερη, πιο πρόσφατη, ανάλυση είναι καρπός της εργασίας ενός δικτύου ερευνητών της αγοράς εργασίας εκτός Ευρώπης και επικεντρώνεται στην Αυστραλία, την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Ρωσία, τη Νότια Κορέα και τις ΗΠΑ.

Πλαίσιο πολιτικής

Στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη προβλέπεται η δέσμευση για τη στήριξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και παραγωγικότητας. Αυτό συνεπάγεται την εκ νέου εστίαση στους στόχους της προηγούμενης στρατηγικής της Λισαβόνας για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας. Απαιτούνται περισσότερες θέσεις εργασίας για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του αυξανόμενου αριθμού των ανέργων. Όμως, η Ευρώπη χρειάζεται επίσης καλύτερες και πιο παραγωγικές θέσεις εργασίας για να επιτύχει τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών της σε μια διευρυνόμενη παγκόσμια οικονομία.

Το πακέτο για την απασχόληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2012 («Στοχεύοντας σε μια ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης») επισημαίνει ορισμένους τομείς στους οποίους η ανάπτυξη της απασχόλησης θεωρείται πιθανότερη (υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών, προσωπικές και κατ' οίκον υπηρεσίες) όπως επίσης και την πολλά υποσχόμενη –παρά τη δυσκολία που ενέχει ο ορισμός της– κατηγορία των «πράσινων θέσεων εργασίας». Η παρούσα έκθεση παρέχει επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με τα επίπεδα απασχόλησης και την ποιότητα των θέσεων εργασίας σε τομείς και επαγγέλματα που αναπτύσσονται ή που βρίσκονται σε κάμψη.

Βασικά πορίσματα

Μεταβολές στη δομή της απασχόλησης στην ΕΕ, κατά την περίοδο 2011-2014

Στη διάρκεια της τριετούς περιόδου από το δεύτερο τρίμηνο του 2011 έως το δεύτερο τρίμηνο του 2014, η αύξηση της απασχόλησης στην ΕΕ χαρακτηριζόταν από μια ασύμμετρη πόλωση, με τη μεγαλύτερη αύξηση στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, μια μέτρια αύξηση στις χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις και κάμψη της απασχόλησης στις μεσαία αμειβόμενες

θέσεις εργασίας. Παρατηρούνται ποικίλες τάσεις όσον αφορά τις μεταβολές της απασχόλησης σε επίπεδο κρατών μελών, με τις περισσότερες χώρες να καταγράφουν τάσεις αναβάθμισης ή πώλωσης, αλλά και με μια ισχυρή μειοψηφία με τάσεις υποβάθμισης (μεγαλύτερη αύξηση στην χαμηλότερα αμειβόμενη απασχόληση).

Τα επίπεδα απασχόλησης στην ΕΕ άρχισαν να αυξάνουν και πάλι από το δεύτερο τρίμηνο του 2013, με καθαρή αύξηση στην απασχόληση κατά περίπου 1,8 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης περισσότερες κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2014. Παρά ταύτα, τα συνολικά επίπεδα απασχόλησης στην ΕΕ υπολείπονται ακόμη κατά τέσσερα περίπου εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε σχέση με τα αριθμητικά στοιχεία κατά το ξέσπασμα της κρίσης πριν από έξι χρόνια.

Η αύξηση της απασχόλησης έχει ενισχυθεί, ιδιαίτερα στις χαμηλά και μεσαία αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Σε όλη τη διάρκεια της κρίσης και αμέσως μετά (2008-2013), η απασχόληση σημείωσε αύξηση μόνο στις θέσεις εργασίας που αντιστοιχούν στο 20% των εργαζομένων με τις υψηλότερες αποδοχές. Με την εδραίωση της ανάκαμψης, οι χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις παροχής υπηρεσιών αντιπροσωπεύουν μεγάλο ποσοστό της πρόσφατης αύξησης.

Η πρόσφατη έντονη αύξηση του μεριδίου της μερικής απασχόλησης υπήρξε η κύρια αιτία της τάσης απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων. Όταν οι θέσεις εργασίας στην ΕΕ διαχωρίζονται σε πέντε ισομεγέθεις κατηγορίες (πεμπτημύρια) με βάση τους μισθούς, καθίσταται προφανές ότι η αύξηση στη μόνιμη, πλήρη απασχόληση περιορίζεται όλο και περισσότερο στο ανώτερο πεμπτημύριο, δηλαδή στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας* όλα τα υπόλοιπα πεμπτημύρια της μισθολογικής κατανομής παρουσιάζουν μείωση.

Μεταβολές στις δομές απασχόλησης: σύγκριση σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Η ανάλυση έξι ευρωπαϊκών χωρών για περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες έδειξε μια εντυπωσιακή σταθερότητα στις συνολικές τάσεις των δομικών αλλαγών παρά τις βραχυπρόθεσμες διαφοροποιήσεις και τις λίγες εξαιρέσεις. Οι δομές απασχόλησης στη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζουν πώλωση από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, ενώ η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Σουηδία και η Ελβετία καταγράφουν, περισσότερο ή λιγότερο σταθερά, αναβάθμιση από τη δεκαετία του 1970 (με μερικές περιόδους οξείας πώλωσης κατά τις περιόδους ύφεσης στην Ισπανία, καθώς και στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 στην Ιρλανδία και στην Ελβετία).

Αυτή η πολυμορφία από χώρα σε χώρα εκδηλώθηκε με φόντο μια μεγάλη ομοιογένεια όσον αφορά τις γενικές τάσεις των δομικών αλλαγών σε μακροπρόθεσμη βάση. Η αποβιομηχάνιση έτεινε να έχει παντού τα ίδια πολωτικά αποτελέσματα (καταστρέφοντας την απασχόληση στις μεσαία αμειβόμενες θέσεις εργασίας), αλλά οι συνολικές

τάσεις δομικής αλλαγής καθορίστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις εξελίξεις στον πιο δυναμικό τομέα των υπηρεσιών, οι οποίες παρουσίαζαν μεγαλύτερη απόκλιση από χώρα σε χώρα. Η αύξηση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα, λόγω χάρη, συνδέθηκε γενικά με την αύξηση των σχετικά υψηλά αμειβόμενων επαγγελματιών, αλλά στο Ηνωμένο Βασίλειο συνέβαλε επίσης στη διεύρυνση των κατώτερων πεμπτημορίων μετά το 1990, δημιουργώντας πώλωση.

Παρόλο που η ανάλυση των πιο μακροπρόθεσμων εξελίξεων έφερε στο φως μια σημαντική και σταθερή πολυμορφία από χώρα σε χώρα, κατέδειξε επίσης ορισμένες πολύ σημαντικές κοινές τάσεις. Κατά βάση, παρατηρήθηκε σταθερή αύξηση της απασχόλησης στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας σε όλες τις χώρες και σε όλες τις περιόδους, σε αντιδιαστολή με μια πολύ σημαντική μείωση στα μεσαία και χαμηλά αμειβόμενα επαγγέλματα σε όλες τις χώρες και σε όλες τις περιόδους.

Μεταβολές στις δομές απασχόλησης: σύγκριση σε παγκόσμιο επίπεδο

Η σύγκριση σε παγκόσμιο επίπεδο ανέδειξε δύο αδρομερώς παρεμφερείς τάσεις μεταβολών στην απασχόληση:

- η ΕΕ, η Ιαπωνία και οι ΗΠΑ κατέγραψαν πολωμένη αναβάθμιση, με τη μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, σε συνδυασμό με σχετική συρρίκνωση των μεσαία αμειβόμενων θέσεων εργασίας και μέτρια σχετική αύξηση στις χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας*
- η Αυστραλία, η Κίνα, η Ρωσία και η Νότιος Κορέα κατέγραψαν αναβάθμιση, με τη μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και τη μικρότερη αύξηση της απασχόλησης στις χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Οι περίοδοι ύφεσης ή επιβράδυνσης της ανάπτυξης συνδέονταν με πιο πολωτικές μεταβολές της απασχόλησης. Τα πιο ξεκάθαρα παραδείγματα αύξησης με αναβάθμιση παρατηρήθηκαν στις οικονομίες με τη μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής.

Η Κίνα ήταν μια μοναδική περίπτωση όσον αφορά την κλίμακα του εργατικού δυναμικού της και τους ρυθμούς ανάπτυξης (σε επίπεδο παραγωγής και απασχόλησης). Η απασχόληση αυξανόταν κατά οκτώ εκατομμύρια ετησίως, όση και η συνολική αύξηση της απασχόλησης στην ΕΕ κατά την περίοδο 2004-2013. Στη διάρκεια της πενταετίας 2005-2010, χάθηκαν περισσότερες από 50 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στη γεωργία, αλλά αυτό υπεραντισταθμίστηκε από την καθαρή αύξηση στην απασχόληση στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών και της λιανικής πώλησης, ως αποτέλεσμα της μαζικής (αλλά επιβραδυνόμενης) μετανάστευσης από τις αγροτικές περιοχές της Κίνας στις αναπτυσσόμενες πόλεις.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση «Αναβάθμιση ή πώλωση; Μακροπρόθεσμες και παγκόσμιες μεταβολές στη δομή της απασχόλησης: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Απασχόλησης 2015 («Upgrading or polarisation? Long-term and global shifts in the employment structure: European Jobs Monitor 2015») διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τον Enrique Fernández-Macías, Υπεύθυνο Έρευνας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση efe@eurofound.europa.eu